

Paul de Beer en Wieteke Conen

Kort & Bondig

Wat is een duurzame economie ons waard?

16

Wat is een duurzame economie ons waard?

Paul de Beer en Wieteke Conen

MEDE MOGELIJK
GEMAAKT DOOR

Januari 2024

© P. de Beer, W. Conen, Amsterdam

Contact: aias-hsi@uva.nl

Bibliografische informatie:

Paul de Beer & Wieteke Conen (2023). Wat is een duurzame economie ons waard?, AIAS-HSI Kort & Bondig 16. Amsterdam: AIAS-HSI, Universiteit van Amsterdam.

Informatie kan worden geciteerd mits de bron correct en helder wordt vermeld.

Reproductie voor eigen/intern gebruik is toegestaan.

Publicaties in de reeks Kort & Bondig zijn te downloaden op de website <http://aias-hsi.uva.nl/> onder "Publicaties".

ISSN online: 2666-5476

Dit is de zestiende publicatie in de reeks 'Kort & Bondig' die onderzoeksinstituut AIAS-HSI van de Universiteit van Amsterdam uitbrengt om in kort bestek en op toegankelijke wijze uitkomsten te presenteren van recent verricht onderzoek.

Deze 'Kort & Bondig' presenteert een aantal uitkomsten van de Waarde van Werk Monitor 2023 (WWM'23), een representatief tweejaarlijks onderzoek naar opvattingen onder de Nederlandse bevolking over werk, dat in mei 2023 is uitgevoerd.

In deze 'Kort & Bondig' wordt onderzocht in welke mate Nederlandse burgers zich zorgen maken over de klimaatverandering, welke maatregelen ze daarvoor wenselijk en waarschijnlijk achten en hoe zwaar werkenden bij hun keuze van een baan laten meewegen of de organisatie klimaatbewust is, We vergelijken het belang dat zij hechten aan werken voor een klimaatbewuste organisatie met het belang dat zij hechten aan hun inkomen. Daarmee kunnen we nagaan welke prijs werkenden bereid zijn te betalen om zelf bij te dragen aan een meer duurzame economie.

In 2024 zullen nog enkele 'Kort & Bondigs' verschijnen waarin andere uitkomsten van de Waarde van Werk Monitor 2023 worden gepresenteerd.

Inhoud

Klimaatscepsis of zorgen over klimaatverandering?	5
Hoe wenselijk zijn maatregelen voor een duurzame economie?	8
Wie zijn het meest gericht op duurzaamheid?	10
Hoe belangrijk vinden we het om te werken bij een duurzame organisatie? .	13
Welke prijs willen werkenden betalen voor duurzaam werk?	16
Willen duurzaamheidsbewuste werkenden meer betalen voor werk bij een klimaatbewuste organisatie?	19
Conclusie	22
Literatuur	23

Een halve eeuw na het roemruchte rapport aan de Club van Rome ‘Grenzen aan de groei’ worden de urgentie van de klimaatproblematiek en de noodzaak van de overgang naar een duurzame economie steeds breder onderschreven. Niettemin verschillen mensen van mening over de ernst van het probleem en de urgentie van ingrijpende maatregelen. En als het om concrete stappen op weg naar een duurzame economie gaat, is het de vraag welk (financieel) offer mensen bereid zijn daarvoor te brengen.

In deze Kort & Bondig gaan we in op deze kwestie aan de hand van de Waarde van Werk Monitor 2023. Hierin is onder meer een aantal vragen opgenomen over de wenselijkheid en de waarschijnlijkheid van een overgang naar een duurzame economie. Daarnaast hebben we bij werkenden gemeten welke prijs zij bereid zijn te betalen om via hun werk bij te dragen aan een duurzame economie.

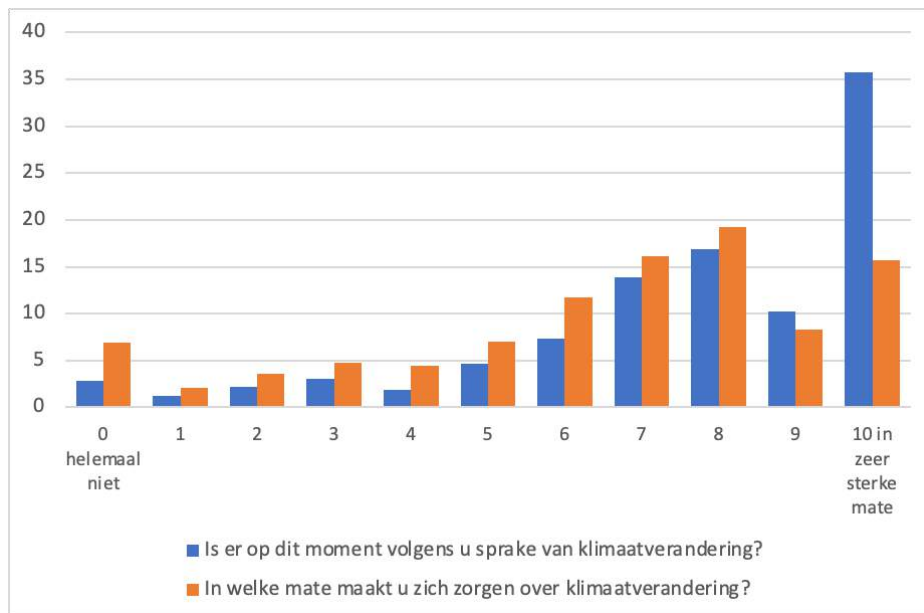
Klimatscepsis of zorgen over klimaatverandering?

Om enig inzicht te krijgen in de vraag hoe ernstig mensen klimaatverandering vinden, hebben we de respondenten twee vragen voorgelegd:

- Is er op dit moment volgens u sprake van klimaatverandering?
- In welke mate maakt u zich zorgen over klimaatverandering?

Op beide vragen kon men antwoorden van 0 (‘helemaal niet’) tot 10 (‘in zeer sterke mate’). Een grote meerderheid van de ondervraagden onderkent dat er sprake is van klimaatverandering: 63 procent beantwoordt de eerste vraag met 8 of hoger (Figuur 1). Ruim de helft daarvan – ruim een op de drie respondenten – antwoordt zelfs ‘in zeer sterke mate’ (10). Niettemin beantwoordt toch 16 procent de vraag met 5 of minder. Ongeveer een op de zeven respondenten zouden we dus als klimaatscepticus kunnen aanduiden. De gemiddelde score bedraagt 7,7. De gemiddelde score op de tweede vraag is aanzienlijk lager, namelijk 6,5. 43 procent geeft een 8 of meer en maakt zich veel zorgen over klimaatverandering, waarvan 16 procent in zeer sterke mate (10). 29 procent antwoordt met ten hoogste een 5 en maakt zich niet veel zorgen. Er zijn dus vrij veel respondenten die wel menen dat er sprake is van klimaatverandering, maar zich er niet heel veel zorgen over maken.

Figuur 1. De mate waarin er volgens respondenten sprake is van klimaatverandering en de mate waarin zij zich daarover zorgen maken (0-10) (% per cijfer)

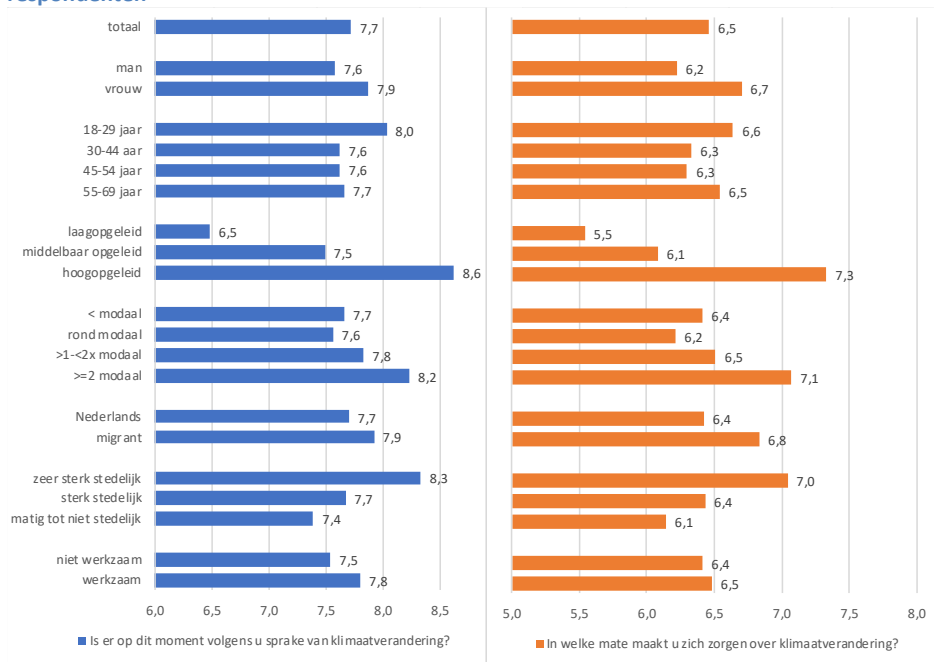

Figuur 2 laat zien in welke mate het antwoord op de twee vragen over klimaatverandering verschilt tussen verschillende bevolkingsgroepen. We zien dat het patroon bij beide vragen vrijwel identiek is: naarmate een groep in sterkere mate stelt dat er sprake is van klimaatverandering, maakt men zich er ook meer zorgen over. Het verschil tussen hoogopgeleiden en laagopgeleiden is het grootst: bij beide vragen ongeveer twee punten (op een schaal van 0-10). Verder zien we dat vrouwen, jongeren, hoge-inkomensgroepen, migranten, stedelingen en werkenden in relatief sterke mate zeggen dat er sprake is van klimaatverandering en zich daar ook zorgen over maken.¹

¹ Als we een regressieanalyse uitvoeren waarin we alle kenmerken van de respondenten tegelijkertijd opnemen, blijven vrijwel alle verschillen statistisch significant. Alleen is er geen significant verschil tussen Nederlanders en migranten en maken werkenden zich juist iets minder zorgen over klimaatverandering dan niet-werkenden met vergelijkbare kenmerken.

In plaats van naar de gemiddelde score kunnen we per bevolkingsgroep ook het aandeel respondenten dat klimaatsceptisch is (d.w.z. met 5 of lager antwoordt op de eerste vraag) en zich geen zorgen maakt over het klimaat (5 of lager op de tweede vraag) berekenen. Dit levert hetzelfde beeld op. Zo is iets meer dan een op de drie laagopgeleiden klimaatsceptisch en slechts een op de veertien hoogopgeleiden. Van de laagopgeleiden maakt bijna de helft (44%) zich geen zorgen over klimaatverandering; van de hoogopgeleiden is dat minder dan een op de vijf (17%).

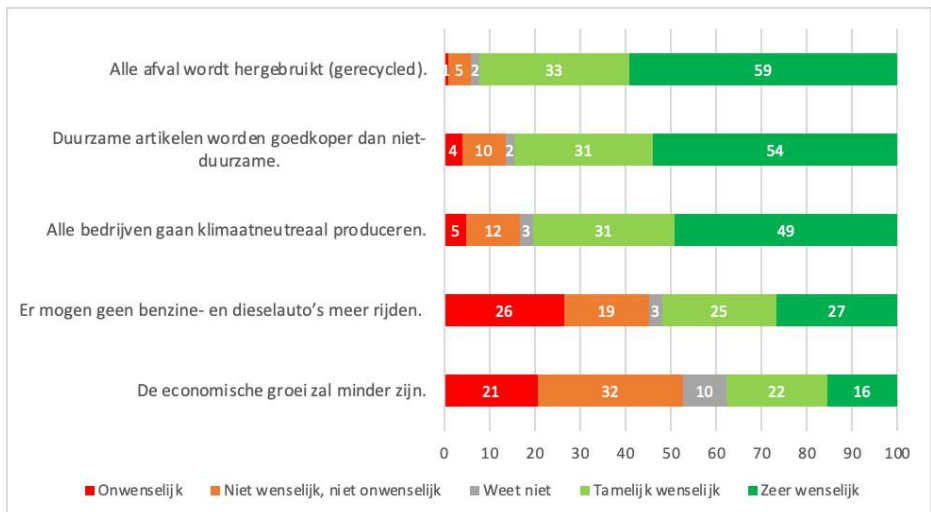
Figuur 2. De mate waarin er sprake is van klimaatverandering (links) en de mate waarin men zich daarover zorgen maakt (rechts), gemiddelde score (0-10) naar kenmerken van de respondenten

Hoe wenselijk zijn maatregelen voor een duurzame economie?

Dat men zich zorgen maakt over het klimaat betekent nog niet per se dat men ook voorstander is van concrete maatregelen om de economie duurzamer te maken. We hebben de respondenten daarom een vijftal mogelijke veranderingen in de komende twintig jaar voorgelegd die zijn gericht op een meer duurzame economie. We hebben hen gevraagd (1) of zij deze vanuit maatschappelijk oogpunt wenselijk vinden en (2) of zij het waarschijnlijk achten dat deze binnen 20 jaar zullen gebeuren. We hebben deels gekozen voor veranderingen die aansluiten bij bestaand beleid (zoals het verbod op de verkoop van nieuwe auto's met een verbrandingsmotor vanaf 2035) en deels voor verdergaande veranderingen die nog geen onderdeel uitmaken van bestaande beleidsvoornemens. Concreet hebben we gevraagd naar een verbod op benzine- en dieselauto's, het goedkoper worden van duurzame artikelen, klimaatneutraal produceren door alle bedrijven, minder economische groei en hergebruik van alle afval. Figuur 3 laat zien dat de overgrote meerderheid (80% of meer) het tamelijk of zeer wenselijk vindt dat duurzame artikelen goedkoper worden dan niet-duurzame, dat alle bedrijven klimaatneutraal gaan produceren en dat alle afval wordt hergebruikt.

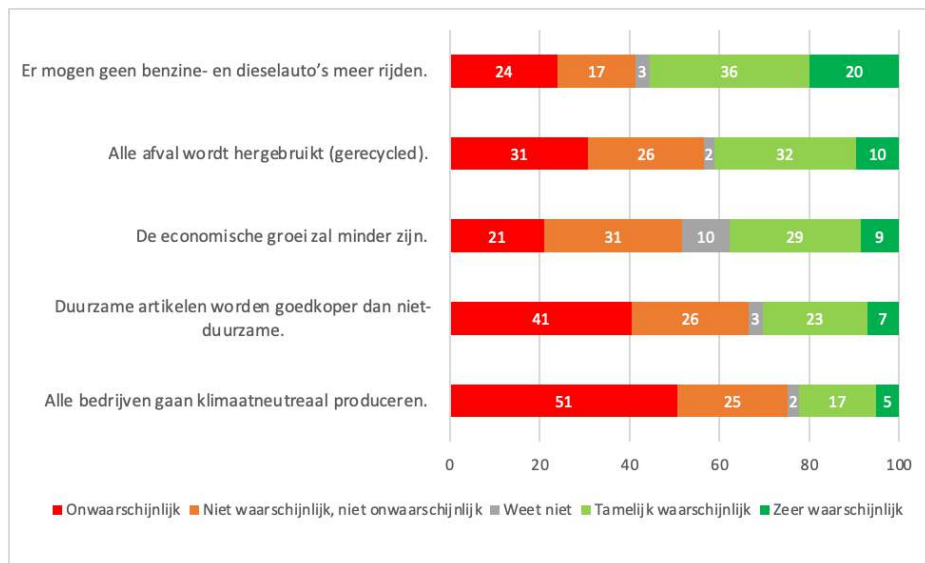
Figuur 3. Wenselijkheid van een aantal veranderingen gericht op meer duurzaamheid (%)

Over de twee andere veranderingen is men meer verdeeld. Iets meer dan de helft van de respondenten vindt een verbod op benzine- en dieselauto's wenselijk, maar een op de vier vindt dit onwenselijk. Bijna twee op de vijf respondenten vinden het wenselijk dat de economische groei zal afnemen, maar een op de vijf vindt dit onwenselijk. Ruim twee op de vijf vinden dit wenselijk noch onwenselijk of weten het niet.

Figuur 4 toont in welke mate de respondenten het waarschijnlijk achten dat de genoemde veranderingen binnen twintig jaar zullen gebeuren. Dat er geen benzine- en dieselauto's meer mogen rijden, acht iets meer dan de helft van de respondenten tamelijk of zeer waarschijnlijk. Iets minder dan een kwart vindt dit onwaarschijnlijk. Dit is niet zo verrassend aangezien er vanaf 2035 geen nieuwe benzine- en dieselauto's meer verkocht mogen worden. Van de andere veranderingen zegt minder dan de helft dat men deze waarschijnlijk acht. Hergebruik van alle afval en minder economische groei worden door ongeveer 40 procent waarschijnlijk geacht, 30 procent vindt het waarschijnlijk dat duurzame artikelen goedkoper worden dan niet-duurzame en niet meer dan 22 procent denkt dat alle bedrijven klimaatneutraal gaan produceren. De helft acht dit juist onwaarschijnlijk.

Figuur 4. Waarschijnlijkheid van een aantal veranderingen gericht op meer duurzaamheid (%)

Als we de wenselijkheid en waarschijnlijkheid van de veranderingen vergelijken valt op dat – met uitzondering van hergebruik van afval – de veranderingen die men het meest wenselijk vindt – het goedkoper worden van duurzame artikelen en klimaatneutraal produceren door bedrijven – juist het minst waarschijnlijk worden geacht. Blijkbaar zijn veel mensen niet zo optimistisch dat de maatregelen die naar hun mening het belangrijkste zijn om de overgang naar een duurzame economie te realiseren, ook werkelijk genomen zullen worden. Het lijkt erop dat veel mensen veranderingen die primair een inspanning van het bedrijfsleven vragen – klimaatneutraal produceren en duurzame artikelen goedkoper maken – minder waarschijnlijk achten dan veranderingen die meer impact hebben voor de burgers, zoals een verbod op benzine- en dieselauto's en afval recycleren.

Wie zijn het meest gericht op duurzaamheid?

Op basis van de twee vragen over klimaatverandering en de wenselijkheid van de vijf veranderingen hebben we een schaal geconstrueerd voor wat we het *'duurzaamheidsbewustzijn'* van de respondenten noemen. Deze schaal loopt van 0 (als men stelt dat er geen klimaatverandering is, zich er geen zorgen over maakt en alle vijf veranderingen onwenselijk vindt) tot 100 (als men zegt dat er in zeer sterke mate klimaatverandering is, zich er in zeer sterke mate zorgen over maakt en alle vijf veranderingen zeer wenselijk vindt).² We hebben een tweede schaal geconstrueerd op basis van de vraag hoe waarschijnlijk men de vijf veranderingen acht. Deze loopt ook van 0 tot 100 en duiden we aan als *'duurzaamheidsoptimisme'*.³ De gemiddelde score op de eerste schaal is 69 en op de tweede schaal 39. De bevolking heeft dus een redelijk groot duurzaamheidsbewustzijn, maar is tamelijk pessimistisch of de veranderingen gericht op duurzaamheid zullen plaatsvinden.

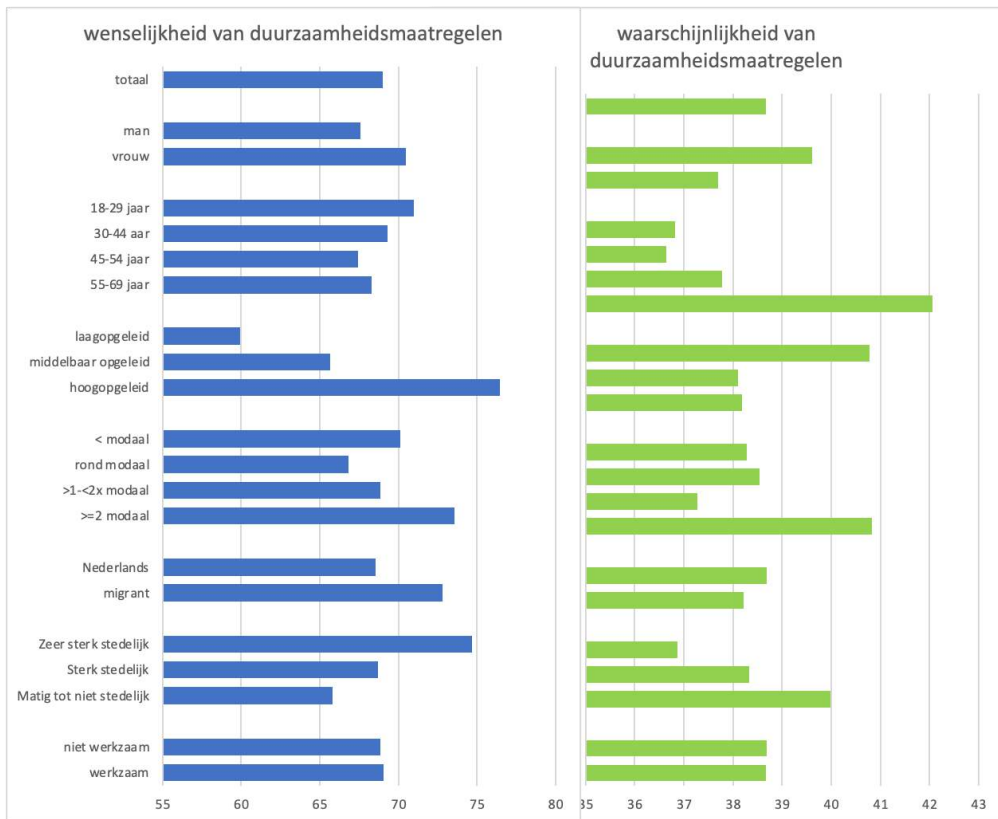
In welke mate verschillen het duurzaamheidsbewustzijn en het duurzaamheidsoptimisme tussen verschillende bevolkingsgroepen? Uit Figuur 5 blijkt allereerst dat er aanzienlijke verschillen zijn in de mate van duurzaamheidsbewustzijn (links). Deze komen in grote lijnen overeen met de verschillen die

² Cronbach's alfa=0,804.

³ Cronbach's alfa=0,677.

we eerder zagen ten aanzien van de vragen over klimaatverandering.

Figuur 5. Score op duurzaamheidsbewustzijn (links) en duurzaamheidsoptimisme (rechts) naar kenmerken van de respondenten (0-100)

Vooral het verschil tussen hoogopgeleiden en laagopgeleiden is groot (76 versus 60). Er is ook een aanzienlijk verschil tussen mensen die in een zeer sterk stedelijk gebied (oftewel een grote stad) wonen (75) en mensen die in een matig tot niet stedelijk gebied (het platteland) wonen (66). Verder zien we dat vrouwen iets duurzaamheidsbewuster zijn dan mannen, jongeren iets meer dan ouderen, hogere-inkomensgroepen meer dan lagere- en middeninkomens-groepen en mensen met een migratieachtergrond meer dan

mensen met een Nederlandse achtergrond. Er is geen verschil tussen werkenden en niet-werkenden. Vaak wordt verondersteld dat jongeren zich meer zorgen maken over de klimaat- en milieuproblematiek dan ouderen. Het verschil naar leeftijd blijkt echter klein te zijn: jongeren zijn maar iets klimaatbewuster dan ouderen.

De verschillen in duurzaamheidsoptimisme (de rechter grafiek in Figuur 5) vormen bijna het spiegelbeeld van die in het duurzaamheidsbewustzijn. Vrouwen, jongeren, hoogopgeleiden, migranten en bewoners van de grote steden denken relatief vaak dat het onwaarschijnlijk is dat de veranderingen om de economie duurzamer te maken zullen plaatsvinden. Hogere-inkomensgroepen achten dit wel aanzienlijk waarschijnlijker dan lagere- en middeninkomensgroepen.

Omdat verschillende persoonskenmerken met elkaar kunnen samenhangen hebben we multivariate regressieanalyses uitgevoerd om te onderzoeken welke verschillen in Figuur 5 nog significant zijn als we tevens rekening houden met de invloed van de andere kenmerken. Alle persoonskenmerken blijken een significant effect⁴ op het duurzaamheidsbewustzijn te hebben, al zijn de verschillen doorgaans niet erg groot. Het opleidingsniveau blijkt ook dan het sterkste effect te hebben. De verschillen tussen groepen in duurzaamheidsoptimisme zijn over het algemeen kleiner. De verschillen tussen grote stad en platteland, tussen Nederlanders en mensen met een migratieachtergrond en tussen werkenden en niet-werkenden zijn dan niet langer significant.

Als we aan de regressieanalyse als verklarende variabelen ook de antwoorden op de twee eerder besproken vragen over klimaatverandering toevoegen, blijken beide een groot effect te hebben. Wie zich meer zorgen maakt over klimaatverandering, is over het algemeen zowel meer duurzaamheidsbewust als optimistischer. Wie in sterkere mate van mening is dat er sprake is van klimaatverandering, is ook meer duurzaamheidsbewust, maar tegelijkertijd minder optimistisch. De verschillen in duurzaamheidsbewustzijn tussen mannen en vrouwen, tussen leeftijdsgroepen en tussen werkenden en niet-werkenden zijn niet langer significant als we de klimaatvragen opnemen. De

⁴ $p < 0,01$.

verschillen in duurzaamheidsoptimisme blijven echter even groot (en significant). Deze worden dus niet verklaard door verschillen in klimaatscepsis en klimaatzorgen.

Hoe belangrijk vinden we het om te werken bij een duurzame organisatie?

Hiervoor zagen we dat een meerderheid van de bevolking de klimaatverandering een probleem vindt en dat vier op de vijf mensen het wenselijk achten dat alle bedrijven klimaatneutraal gaan produceren. Maar hoe zwaar wegen deze voorkeuren in de praktijk? Een klimaatbewust antwoord geven heeft geen directe consequenties, waardoor respondenten een sociaal wenselijk antwoord zouden kunnen geven. Om meer inzicht te krijgen in het belang dat werkenden hechten aan klimaatbewust produceren, hebben we hen gevraagd een (denkbeeldige) keuze tussen verschillende banen te maken die voor henzelf consequenties zou hebben. Aan elke werkende zijn driemaal twee profielen (ook wel vignetten genoemd) van hypothetische banen voorgelegd waarvan zij moesten aangeven welke hun voorkeur heeft. Doordat de banen die zij met elkaar moesten vergelijken in alle genoemde kenmerken (of attributen) van elkaar verschilden, konden zij hun voorkeur in beginsel niet baseren op één van deze kenmerken (tenzij de andere kenmerken er voor hen in het geheel niet toe deden). Zij moesten steeds een afweging maken tussen verschillende (gunstige en ongunstige) kenmerken van een baan. Dit vermindert de kans op sociaal wenselijke antwoorden, want de respondenten hoeven niet expliciet aan te geven hoe belangrijk zij verschillende baankenmerken vinden. De voorgelegde vignetten van banen verschilden in de volgende kenmerken van elkaar:

Contractvorm:

- a. Vast contract
- b. Tijdelijk contract voor 2 jaar
- c. Zzp'er

Zelfstandig werken:

- a. Ja, veel vrijheid
- b. Nee, weinig vrijheid

De organisatie waarvoor men werkt is:

- a. Zeer klimaatbewust, weinig uitstoot
- b. Niet klimaatbewust, veel uitstoot

Vergeleken met het huidige werk werkt men per week:

- a. 8 uur minder
- b. Evenveel
- c. 8 uur meer

... en verdient men per uur:

- a. 20% minder
- b. Evenveel
- c. 20% meer

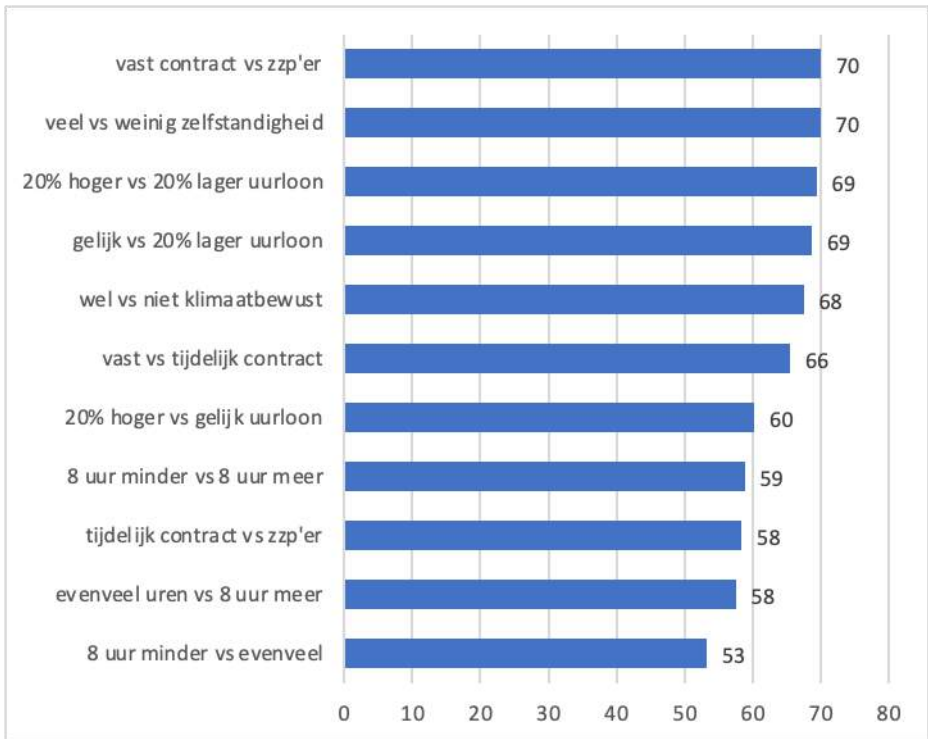
De vignetten die aan de respondenten werden getoond, verschilden willekeurig. Alle zes vignetten die een respondent moest beoordelen, verschilden en ieder paar vignetten waartussen men moest kiezen verschilde in alle vijf kenmerken. Aangezien 2006 respondenten elk zes vignetten hebben beoordeeld, zijn in totaal 12.036 vignetten paarsgewijs vergeleken, waarvan de respondenten de helft hebben geselecteerd.

Door middel van een regressieanalyse hebben we geschat hoe groot de kans is dat een vignet met bepaalde kenmerken de voorkeur krijgt boven een vignet met andere kenmerken. Er zijn in totaal elf combinaties van kenmerken mogelijk (twee kenmerken met twee opties, waarbij slechts één combinatie mogelijk is, en drie kenmerken met drie opties, waarbij steeds drie combinaties mogelijk zijn) en klimaatzorgen.

Figuur 6 laat zien dat in 70 procent van de gevallen een baan met een vast contract de voorkeur krijgt boven werk als zzp'er. In eveneens 70 procent van de gevallen krijgt een baan met veel zelfstandigheid de voorkeur boven een baan met weinig zelfstandigheid. Dit betekent overigens niet dat 30 procent van de werkenden liever een baan met weinig zelfstandigheid heeft, maar wel dat men in 30 procent van de gevallen de andere kenmerken van een baan voldoende vindt opwegen tegen het feit dat men weinig zelfstandigheid heeft. Een hoger boven een lager uurloon, maar ook een gelijk versus een lager uurloon krijgt in 69 procent van de gevallen de voorkeur. Opvallend is dat de respondenten geen onderscheid maken tussen een verschil in uurloon van 20 procent en van 40 procent. Blijkbaar vindt men een substantiële achteruitgang

in uurloon sowieso onwenselijk en maakt het niet veel uit hoe veel men achteruitgaat. Een hoger uurloon krijgt in slechts 60 procent van de gevallen de voorkeur boven een gelijk uurloon. Mensen vinden het dus beduidend belangrijker om niet achteruit te gaan dan om vooruit te gaan. Dit verschijnsel staat bekend als 'verliesaversie': een gegeven verlies weegt aanzienlijk zwaarder dan een overeenkomstige winst (Tversky & Kahneman, 1992).

Figuur 6. Kans (in %) dat respondenten aan een baan met het eerstgenoemde kenmerk de voorkeur geven boven een baan met het laatstgenoemde kenmerk

In 68 procent van de gevallen krijgt een baan bij een klimaatbewuste organisatie de voorkeur boven een baan bij een niet-klimaatbewuste organisatie. Werken bij een klimaatbewuste organisatie wordt dus maar iets minder belangrijk gevonden dan een vast contract in plaats van werk als zzp'er, veel versus weinig zelfstandigheid of een gelijk of hoger uurloon versus een lager uurloon. Werken bij een klimaatbewuste organisatie wordt iets

belangrijker gevonden dan een vast contract versus een tijdelijk contract, dat in 66 procent van de gevallen de voorkeur krijgt.

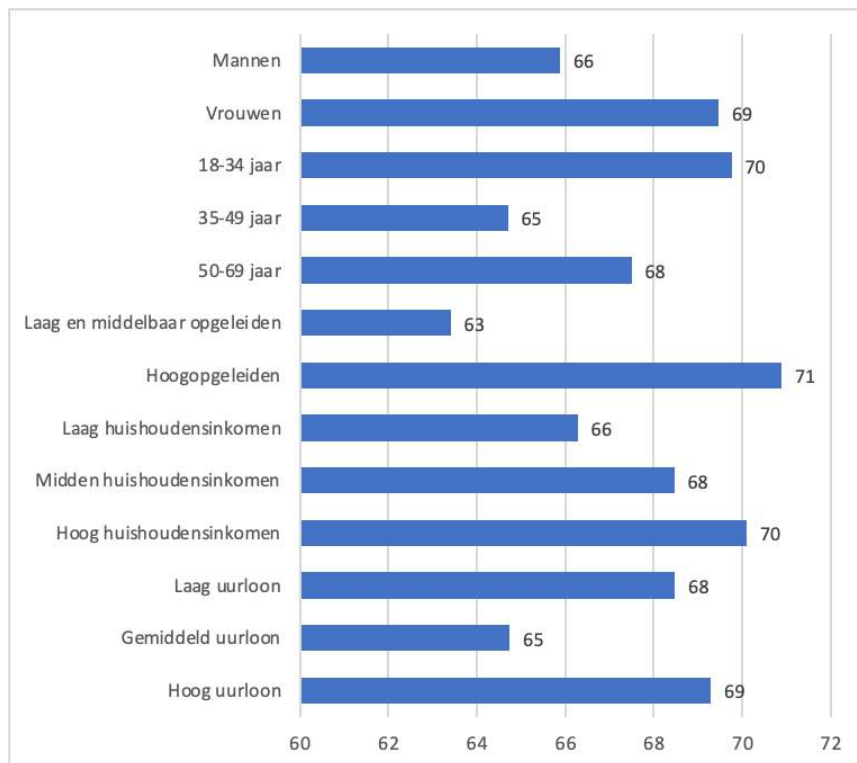
De voorkeuren van de respondenten zijn het minst uitgesproken ten aanzien van het aantal uren. In iets meer dan de helft van de gevallen geeft men de voorkeur aan minder uren werken boven meer uren.

Welke prijs willen werkenden betalen voor duurzaam werk?

Niet alle werkenden vinden de verschillende kenmerken van een baan even belangrijk. We richten ons hier op de voorkeur voor een baan bij een zeer klimaatbewuste organisatie en onderscheiden werkenden naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, huishoudensinkomen en uurloon.⁵ Figuur 7 toont de kans (in procenten) dat respondenten met verschillende kenmerken de voorkeur geven aan een baan bij een zeer klimaatbewuste organisatie boven een vergelijkbare baan bij een niet-klimaatbewuste organisatie. Vrouwen, jongeren onder 35 jaar, hoogopgeleiden en werkenden met een relatief hoog uurloon (boven € 20 netto) geven het vaakst de voorkeur aan een baan bij een klimaatbewuste organisatie. Voor laag- en middelbaar opgeleiden, de midden leeftijdsgroepen (35-49 jaar) en werkenden met een gemiddeld uurloon (tussen € 15 en € 20 netto) geldt dit het minst vaak, hoewel ook zij in ruime meerderheid de voorkeur geven aan een klimaatbewuste organisatie. Dat werkenden met een laag uurloon nauwelijks minder vaak de voorkeur geven aan werk bij een klimaatbewuste organisatie komt doordat relatief veel jongeren – die een sterke voorkeur hebben voor een klimaatbewuste organisatie – een laag uurloon hebben.

⁵ Het uurloon wordt niet direct gevraagd, maar is afgeleid uit een vraag over het netto maandinkomen uit werk (in een aantal klassen) en het aantal uren dat men per week werkt. Hierdoor is deze variabele minder nauwkeurig dan de andere kenmerken van de werkenden.

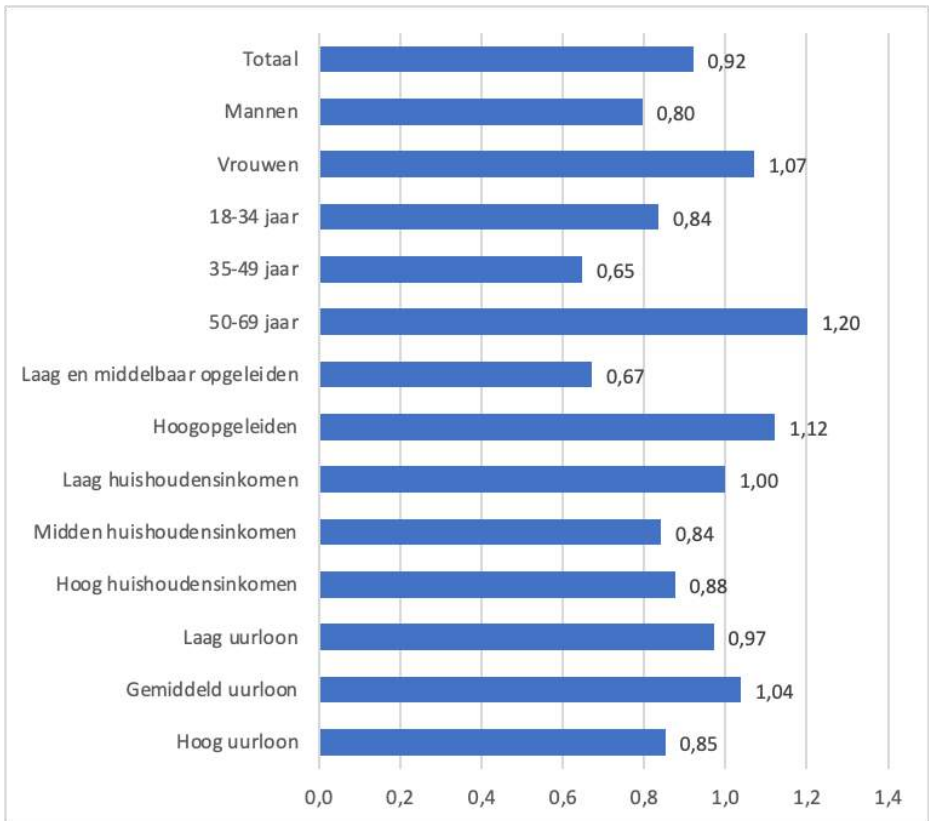
Figuur 7. Geschatte kans (%) dat een vignet met een zeer klimaatbewuste organisatie de voorkeur krijgt boven een vignet met een niet klimaatbewuste organisatie naar kenmerken van de respondent.

Nu is het denkbaar dat groepen die een sterke voorkeur hebben voor een klimaatbewuste organisatie ook een sterke voorkeur hebben om niet in inkomen achteruit te gaan. Om het relatieve belang van die voorkeuren te bepalen hebben we de kans dat men de voorkeur geeft aan een klimaatbewuste organisatie boven een niet-klimaatbewuste organisatie vergeleken met de kans dat men de voorkeur geeft aan een gelijk uurloon boven een lager uurloon. Figuur 8 toont de verhouding tussen beide kansen voor een aantal bevolkingsgroepen. Als de verhouding groter is dan 1 geeft men vaker de voorkeur aan een klimaatbewuste boven een niet-klimaatbewuste organisatie dan aan een gelijk boven een lager uurloon. Dit is het geval bij vrouwen, 50-69-jarigen, hoogopgeleiden en werkenden met een

gemiddeld uurloon. Zij zijn gemiddeld dus bereid minimaal 20 procent van hun loon in te leveren als zij bij een zeer klimaatbewuste in plaats van een niet-klimaatbewuste organisatie kunnen werken. Dit is verrassend voor de werkenden met een gemiddeld uurloon, omdat zij, zoals we in Figuur 7 zagen, juist niet zo vaak de voorkeur geven aan een klimaatbewuste organisatie. Maar zij hechten er ook relatief weinig belang aan om niet in loon achteruit te gaan. Hierbij past wel de kanttekening dat wij het uurloon van de respondenten alleen bij benadering kunnen vaststellen, zodat het mogelijk minder nauwkeurig is.

Figuur 8. Verhouding tussen de kans dat men de voorkeur geeft aan een klimaatbewuste organisatie versus een niet-klimaatbewuste organisatie en de kans dat men de voorkeur geeft aan een gelijk uurloon boven een lager uurloon.

Opvallend is dat jongeren (onder 35 jaar) en werkenden met een hoog huishoudensinkomen en met een hoog uurloon, die volgens Figuur 7 relatief vaak de voorkeur geven aan een klimaatbewuste organisatie, dit toch minder belangrijk vinden dan niet 20 procent in uurloon achteruitgaan. Anders gezegd: zij zijn over het algemeen niet bereid 20 procent van hun uurloon in te leveren om voor een zeer klimaatbewuste organisatie te gaan werken. 35-49-jarigen en laag- en middelbaar opgeleiden zijn over het algemeen het minst bereid om salaris in te leveren voor werk bij een klimaatbewuste organisatie. Tot slot valt op dat werkenden met een laag huishoudensinkomen werken voor een klimaatbewuste organisatie gemiddeld even belangrijk vinden als niet in loon achteruitgaan. Zij zijn dus, enigszins verrassend, bereid meer loon in te leveren voor een klimaatbewuste organisatie dan werkenden met een gemiddeld of hoog huishoudensinkomen.

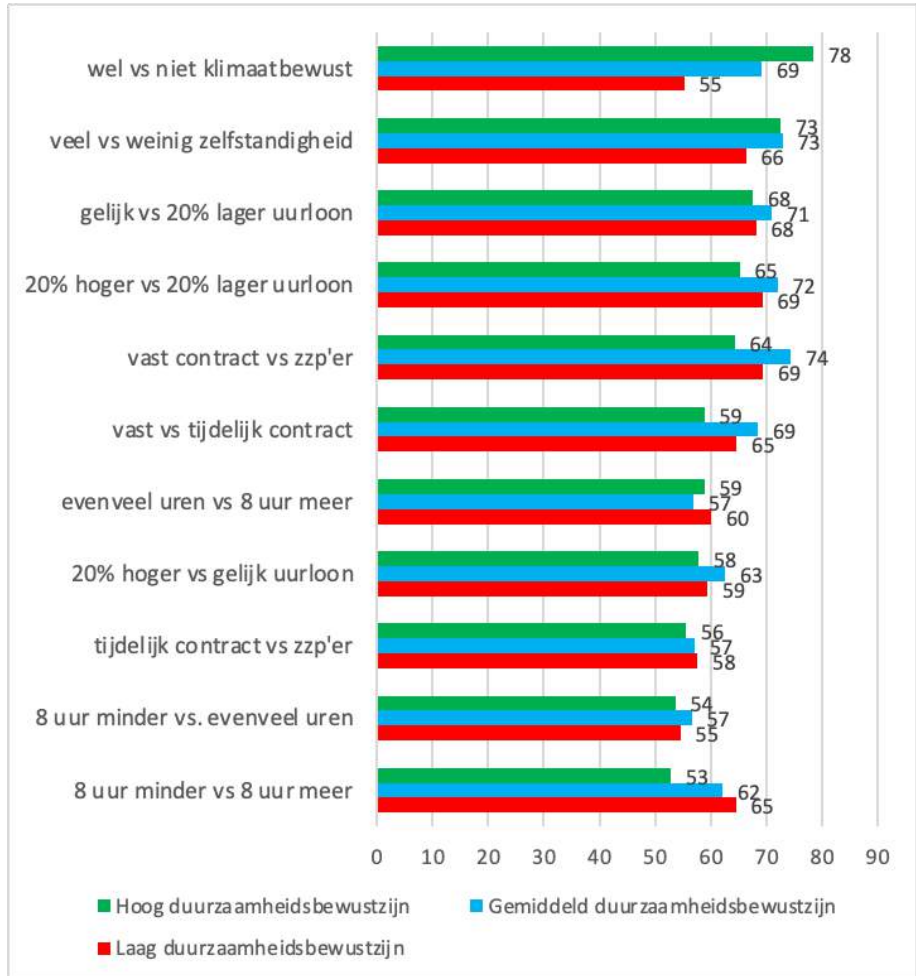
Uit deze analyses blijkt dat veel werkenden bereid zijn rond 20 procent van hun uurloon in te leveren in ruil voor werk bij een zeer klimaatbewuste organisatie. Hierbij maken we de kanttekening dat die 20 procent wellicht gestuurd wordt doordat wij de respondenten alleen de optie van 20 procent meer of minder loon hebben voorgelegd. We zagen hiervoor dat respondenten nauwelijks onderscheid maken tussen enerzijds een gelijk loon versus 20 procent minder en anderzijds 20 procent meer loon versus 20 procent minder loon. Dit doet vermoeden dat als wij niet een loonverschil van 20 procent maar van bijvoorbeeld 15 procent of 25 procent hadden voorgelegd, de antwoorden nauwelijks anders waren geweest. We kunnen dan ook niet met al te grote stelligheid concluderen dat veel werkenden werken voor een klimaatbewuste organisatie daadwerkelijk rond 20 procent van hun loon waard vinden.

Willen duurzaamheidsbewuste werkenden meer betalen voor werk bij een klimaatbewuste organisatie?

Eerder hebben we geschetst hoe duurzaamheidsbewust de respondenten van de WWM'23 zijn. We hebben een schaal voor klimaatbewustheid geconstrueerd op basis van de mate waarin men klimaatverandering een reëel en zorgelijk probleem vindt en van mening is dat een aantal veranderingen in ons productie- en consumptiepatroon wenselijk is. Op basis van deze schaal kunnen we de werkenden in ruwweg drie even grote groepen indelen die respectievelijk een laag, gemiddeld en hoog duurzaamheidsbewustzijn

hebben. Voor elk van deze drie groepen hebben we onderzocht hoe zwaar de verschillende baankenmerken meewegen in hun voorkeur voor een baan. Figuur 9 toont de resultaten.

Figuur 9. Kans (in %) dat respondenten aan een baan met het eerstgenoemde kenmerk de voorkeur geven boven een baan met het laatstgenoemde kenmerk naar de mate van duurzaamheidsbewustzijn van de respondent.

Zoals te verwachten viel, verschillen de respondenten met meer en minder duurzaamheidsbewustzijn vooral in de kans dat zij de voorkeur geven aan een klimaatbewuste organisatie. Degenen die zeer duurzaamheidsbewust zijn geven in 78 procent van de gevallen de voorkeur aan een zeer klimaatbewuste organisatie; van degenen die weinig duurzaamheidsbewust zijn, is dit in iets meer dan de helft van de gevallen (55%). Anders gezegd, werkenden met weinig duurzaamheidsbewustzijn laten hun voorkeur voor een baan nauwelijks bepalen door de vraag of de organisatie klimaatbewust is, terwijl dit bij werkenden met een hoog duurzaamheidsbewustzijn in de meeste gevallen doorslaggevend is.

De meer en minder duurzaamheidsbewuste respondenten verschillen veel minder in het belang van de andere kenmerken voor hun baanvoorkeur. Wie zeer duurzaamheidsbewust is, hecht doorgaans minder aan een vast contract, en geeft minder vaak de voorkeur aan minder uren werken. Als we de kans dat men de voorkeur geeft aan een duurzame organisatie vergelijken met de kans dat men niet in uurloon achteruit wil gaan, is die verhouding 1,16 voor werkenden met een hoog klimaatbewustzijn en 0,81 voor werkenden met een laag klimaatbewustzijn. Duurzaamheidsbewuststen zijn dus bereid minimaal 20 procent van hun uurloon in te leveren voor een klimaatbewuste organisatie, degenen die minder duurzaamheidsbewust zijn kiezen er vaker voor om niet in uurloon achteruit te gaan.

We gaan tot slot na of de voorkeur voor een klimaatbewuste organisatie ook samenhangt met de voorkeur voor een meer postmaterialistische leefstijl. Dat laatste baseren we op de vragen of men *minder nadruk op geld en bezit, vermindering van de betekenis van betaald werk in ons leven, een eenvoudiger, meer natuurlijke manier van leven* en *minder consumptiegoederen verbruiken* een verbetering zou vinden. Als we de werkenden opnieuw in drie ongeveer even grote groepen verdelen die respectievelijk maximaal twee, drie of alle vier deze veranderingen een verbetering vinden, blijkt de laatste groep het vaakst de voorkeur te geven aan een klimaatbewuste organisatie en de eerste groep het minst vaak. Het verschil is in dit geval echter minder groot dan wanneer we de respondenten indelen op basis van hun duurzaamheidsbewustzijn. Werkenden met een sterke voorkeur voor een postmaterialistische leefstijl geven in 74 procent van de gevallen de voorkeur aan een klimaatbewuste organisatie, werkenden die weinig op hebben met

postmaterialisme geven in 61 procent van de gevallen de voorkeur aan een klimaatbewuste organisatie.

Conclusie

In deze *Kort & Bondig* hebben we onderzocht in welke mate de Nederlandse bevolking de ernst van de klimaatproblematiek en de wenselijkheid van de overgang naar een duurzame economie onderschrijft. Specifiek voor werkenden zijn we nagegaan welke prijs zij bereid zijn te betalen om te (gaan) werken voor een meer klimaatbewuste organisatie.

Allereerst hebben we vastgesteld dat een grote meerderheid van de bevolking onderkent dat er sprake is van klimaatverandering, maar dat minder dan de helft zich daar ook veel zorgen over maakt. Ten minste vier op de vijf Nederlanders vinden het (zeer) wenselijk dat duurzame artikelen goedkoper worden dan niet-duurzame, dat alle bedrijven klimaatneutraal gaan produceren en dat alle afval wordt hergebruikt. Er is meer verschil van mening over de vraag of benzine- en dieselauto's verboden moeten worden en of de economische groei zal moeten afnemen. De meeste mensen vinden het overigens niet zo waarschijnlijk dat deze veranderingen in de komende twintig jaar zullen plaatsvinden. Hoogopgeleiden en bewoners van grote steden vinden de genoemde veranderingen veel vaker wenselijk dan laagopgeleiden en bewoners van het platteland, maar de eerstgenoemden zijn minder optimistisch dat ze gerealiseerd zullen worden. We vinden slechts kleine verschillen tussen leeftijdsgroepen. Jongeren zijn maar iets klimaatbewuster en vinden de genoemde veranderingen iets wenselijker dan ouderen. Jongeren zijn wel aanzienlijk pessimistischer dat de gewenste veranderingen worden doorgevoerd.

Aan werkenden hebben we een aantal profielen (vignetten) van hypothetische banen voorgelegd waarbij zij steeds van twee banen moesten aangeven welke hun voorkeur heeft. Een van de twee banen was bij een zeer klimaatbewuste organisatie met weinig uitstoot en de andere bij een niet-klimaatbewuste organisatie met veel uitstoot. Doordat ook de andere kenmerken – contractvorm, mate van vrijheid in het werk, aantal uren en hoogte van het uurloon – varieerden, kunnen we nagaan hoe belangrijk zij werken voor een klimaatbewuste organisatie vinden in vergelijking met de andere kenmerken

van een baan. De werkenden vinden een vast contract (ten opzichte van werk als zzp'er of op een tijdelijk contract) en veel vrijheid de belangrijkste kenmerken van een baan. Daarna volgt de voorkeur voor een gelijk uurloon boven een 20 procent lager uurloon. Werken voor een klimaatbewuste organisatie volgt direct daarna. Dit betekent dat als werkenden moeten kiezen tussen een baan bij een niet-klimaatbewuste organisatie met hetzelfde loon en een baan bij een klimaatbewuste organisatie met een 20 procent lager loon, zij slechts een lichte voorkeur hebben voor de eerste. Vrouwen, 50-69-jarigen, hoogopgeleiden en werkenden met een netto uurloon tussen € 15 en € 20 kiezen juist vaker voor de baan bij een klimaatbewuste organisatie met een lager uurloon. Jongeren hebben weliswaar een sterkere voorkeur voor een klimaatbewuste organisatie dan ouderen, maar zij hechten ook meer belang aan hun loon. Daarom kiezen zij toch vaker voor een niet-klimaatbewuste organisatie met hetzelfde loon dan voor een klimaatbewuste organisatie met een lager loon.

Literatuur

Tversky, A., & Kahneman, D. (1993). Advances in prospect theory: cumulative representation of uncertainty. *Journal of Risk and Uncertainty*, 5: 297-323.

AIAS-HSI Kort & Bondig reeks

De reeks Kort & Bondig omvat korte publicaties waarin bondig de resultaten van recent uitgevoerd onderzoek van AIAS-HSI worden gepresenteerd. De reeks is bedoeld voor ieder die snel kennis wil nemen van de uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek, maar niet de tijd of de interesse heeft om een geheel onderzoeksrapport door te nemen. Voor de lezer die zich verder in het onderzoek wil verdiepen worden afzonderlijk AIAS-HSI Working Papers gepubliceerd die een uitgebreide verantwoording en weergave van het onderzoek en de resultaten bevatten.

Informatie over AIAS-HSI

AIAS-HSI is ontstaan uit de samensmelting van twee onderzoeksinstituten van de Universiteit van Amsterdam: het Amsterdams Instituut voor Arbeids-Studies (AIAS) en het Hugo Sinzheimer Instituut (HSI).

AIAS-HSI is een instituut voor multidisciplinair onderzoek en onderwijs op het terrein van (de regulering van) arbeid. Het onderzoek richt zich vooral op de veranderingen die zich voordoen op het terrein van arbeid, zowel in Nederland als internationaal.

AIAS-HSI heeft tot doel om interdisciplinair onderzoek op dit terrein te stimuleren, coördineren en uit te voeren. Daarbij wordt gebruik gemaakt van inzichten uit de rechtswetenschap, sociale wetenschappen, economie en andere disciplines.

Voor meer informatie zie onze website www.aias-hsi.uva.nl.

Postadres

Postbus 15966
1001 NL Amsterdam

Bezoekadres

Nieuwe Achtergracht 166
1018 WV Amsterdam

